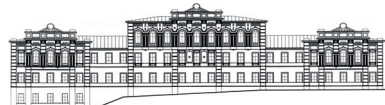

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ
ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ХДАК
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

КУЛЬТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ

**Матеріали міжнародної науково-теоретичної
конференції молодих учених**

20–21 квітня 2023 р.

У 2 частинах

Частина 1

Харків, ХДАК, 2023

УДК [008+316.77] (063)
К90

Друкується за рішенням ученої ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 8 від 31.03.2023 р.)

Відповідальна за випуск:
О. О. Косачова

Редакційна колегія:

Рябуха Н., д-р мистецтвозн., доц., в.о. ректора ХДАК, гол. редактор;
Соляник А., д-р пед. наук, проф., проректор з наукової роботи ХДАК;
Косачова О., канд. наук із соц. ком., доц., заст. декана факультету аудіовізуального мистецтва, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ХДАК (НТСА ХДАК);
Мачулін Л., канд. філос. наук, ст. викл., зав. редакційно-видавничим відділом ХДАК;
Александрова М., канд. філос. наук, доц. ХДАК;
Бевз Н., канд. філос. наук, доц. ХДАК;
Біррова О., канд. іст. наук., доц. ХДАК;
Борисова А., канд. психол. наук, доц., зав. каф. філології;
Булах Т., д-р наук із соц. ком., доц. ХДАК;
Воскобойнікова В., канд. мистецтвозн., ст. викл. ХДАК;
Воскобойнікова Ю., д-р мистецтвозн., доц. ХДАК;
Зайцева М., канд. економ. наук, доц. ХДАК;
Коновалова І., д-р мистецтвозн., доц., зав. каф. теорії та історії музики ХДАК;
Коржик Н., канд. наук із соц. ком., доц., декан факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності ХДАК;
Лисенкова В., д-р філос. наук, доц. ХДАК;
Любченко О., студ. ХДАК;
Мостова І., канд. мистецтвозн., доц., декан факультету хореографічного мистецтва ХДАК;
Остропольська З., канд. філос. наук, доц. ХДАК;
Попова-Коряк К., канд. юрид. наук, ст. викл. ХДАК;
Радько О., канд. психол. наук, доц. ХДАК;
Рибалко С., д-р мистецтвозн., проф., зав. каф. мистецтвознавства ХДАК;
Сокол Д., аспірант ХДАК;
Фесенко І., канд. філол. наук, доц. ХДАК;
Шелестова А., канд. наук із соц. ком., доц. ХДАК.

К 90 Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали міжнар.
наук.-теорет. конф. молодих учених, 20–21 квітня 2023 р. У 2 ч. Ч. 1 / За ред.
Н. Рябухи та ін. — Харків : ХДАК, 2023. — 404 с.

УДК [008+316.77] (063)

© Харківська державна академія культури, 2023

О. Хорошев

ЛЕОНІД БИКОВ ТА ХАРКІВ

О. Khoroshev

LEONID BYKOV AND KHARKIV

У грудні 2023 року виповнюється 95 років з дня народження видатного українського режисера, сценариста та актора Леоніда Бикова. Ця дата — привід ще раз згадати талановитого кіномайстра. Л. Биков увійшов в історію не тільки кінематографу, але й Харкова, оскільки певний час його життя було пов'язане з нашим містом.

Леонід Федорович Биков народився 12 грудня 1928 р. на Донеччині в с. Знам'янка (нині в складі смт Черкаське). З дитинства хлопчик мріяв стати льотчиком. Але цю мрію не вдалося втілити в життя через невеликий зріст. Тоді Леонід вирішив стати артистом, але цьому завадили вступні іспити до Київського театрального інституту. Висока мрія та віра в себе приводять його до Харківського театрального інституту, куди він і поступає на навчання. Уже на першому курсі йому довіряють грати ролі на головній сцені міста — у Харківському академічному театрі імені Т. Г. Шевченка. Л. Биков виконував різні ролі, але в основному комедійного напрямку. У цьому ж театрі він продовжив працювати і після закінчення інституту, паралельно знімаючись у кіно. Успіх прийшов до нього після комедійного образу Максима Перепилиці в однойменному фільмі та героїчної ролі у фільмі «Добровольці». У 1965 р. Л. Биков — уже заслужений артист, знімається немало фільмів за його участі.

Більшість картин, де знімався актор, широко відомі й сьогодні, незважаючи на те, що вони створені вже більше ніж півстоліття тому. Ці фільми не загубилися, у тому числі і через виразну гру Л. Бикова. Образи, які він створив на екрані, не застаріли, незважаючи навіть на не завжди високий художній рівень цих фільмів. Цим можна пояснити секрет популярності актора: навіть нині його герої приваблюють живими, правдивими, неповторними характеристиками. Обличчя артиста завжди було виразним та легко запам'ятовувалося. У різних ролях Л. Биков залишався самим собою, а разом з тим був і персонажем фільму. Наприклад, Максим Перепелиця, Олексій з «Альошкіної любові», Петро Мокін з «Приборкувачки тигрів» — на перший погляд прості, звичайні хлопці, але водночас вони органічні, живі, артистичні, іноді кумедні, але справжні. Однак Л. Биков ніколи не повторювався, не обмежувався якимсь певним амплуа. У фільмі «Добровольці» він однаково достовірно грає матроса підводного човна Олексія Акішина, що віддає свій дихальний апарат молодому матросу та гине сам, а також легковажного Віктора Туза — поганого механіка, але гарного артиста в картині «Сварка в Лукашах», або скромного, сором'язливого гримера Зайчика в однойменному фільмі. У своїх ролях Л. Биков відтворював природну поведінку людини на екрані, боровся з театральщиною. Він сповідував та затверджував правду життя вже тим, що у всіх своїх роботах був самим собою. Саме цим актор викликав довіру та любов глядачів. Його герої не загубили оптимізму, почуття гумору. Вони не офіційні, не мертві, а веселі, привабливі та дотепні. Нерідко актор загострював характери своїх героїв, не боявся посміятися над ними сам та пропонував зробити це і нам, глядачам.

Л. Биков міг олюднювати будь-які, навіть заідеологізовані сюжети, наповнити справжнім живим сприйняттям будь-які мертві схеми та кліше. У 1972 р. він почав роботу над своїм головним та найкращим фільмом «В бій ідуть лише “старі”», який

присвячений бойовим будням льотчиків часів Другої світової війни. У цьому фільмі Л. Биков виступає не просто як актор та головний герой картини, а ще й як режисер. Сценарій фільму було написано українськими авторами Євгеном Онопрієнком та Олександром Сацьким. Л. Биков його доповнює та переробляє, по суті стає ще одним сценаристом. Незважаючи на патріотичну тему картини, цензура довгий час не дозволяла її знімати, звинувачуючи у «відсутності героїзму». Знявши цей фільм, Леонід Федорович не тільки оживив героїку війни. Він реалізував свою дитячу мрію про авіацію, а також створив кінематографічний пам'ятник загиблим під час війни льотчикам. Л. Бикова не цікавить образ ворога, його увагу прикуто до своїх, до тих, хто загинув. Він бачить свою місію в тому, щоб показати, при цьому без пафосу і надриву, як воювали та віддавали своє життя прості хлопці, якими вони були в повсякденному житті, щоб їх образи навечно залишилися в пам'яті нащадків. Фільм вийшов на екрани вже в 1974 р. і він зразу ж мав великий успіх та став одним з найкращих фільмів про війну. А Л. Биков отримав звання народного артиста України.

Наступного року режисер розпочав роботу над ще одним фільмом про війну «Ати-баги, йшли солдати». Певною мірою стрічку можна вважати продовженням «В бій ідуть лише “старі”». Картина також дуже важко проходила цензуру, що стало серйозним психологічним іспитом для майстра. У підсумку фільм здобув Державну премію України.

Характерною особливістю фільмів Л. Бикова було прагнення до гармонії. У сюжетах одночасно взаємодіють праця, життя, смерть, кохання, віра в краще майбутнє. Це робить героїв Л. Бикова схожими на простих людей, а не на якихось бездоганних, ідеологічно вивірених істот. У товаристві з фільмами Л. Бикова затишно. Їх хочеться переглядати, особливо зараз, під час війни. Він прикрасив своїм талантом наше реальне життя, створюючи свій світ на екрані, тим самим відкриваючи світові себе.

Життя майстра було коротким, але його творчість має ознаки довголіття. Він знявся більше ніж у двадцяти художніх фільмах. Харків'яни пам'ятають і пишуться своїм славетним земляком. Біля входу до Академічного державного театру імені Т. Г. Шевченка знаходиться меморіальна дошка з написом: «У цьому театрі з 1951 по 1960 роки працював Леонід Биков». На ній часто лежать живі квіти. Ще одну дошку майстру встановлено на будинку 12, на вул. Культури, де мешкав актор.

У 2013 р. на одній з центральних вулиць Харкова з'явився мурал, де зображено Л. Бикова в ролі «Маестро», — головного героя фільму «В бій ідуть лише “старі”». Він знаходиться на будинку 26, на вул. Сумській. У листопаді 2015 р., в рамках декомунізації, у Харкові було перейменовано вул. Дибенка на честь Леоніда Бикова. У 2019 р. в саду Т. Г. Шевченка встановлено кілька пам'ятників на честь видатних харків'ян. Серед них і зображення Леоніда Федоровича Бикова, знову ж таки в ролі капітана Олексія Титаренка — очільника полку пілотів-винищувачів з вищезазаного фільму. Українському скульпторові азербайджанського походження Катібу Мамедову вдалося доволі точно передати портретну схожість актора. Саме цей пам'ятник став одним з найулюбленіших серед харків'ян.

Кіногерої Л. Бикова й досі відрізняються душевною чистотою, правдивим та світлим ставленням до життя, яскравим внутрішнім світлом. І це зовсім не дивно. Актор завжди грав самого себе. Творчість Л. Бикова належить ХХ століттю. Але це саме та спадщина, яку людство повинно взяти з собою у ХХІ ст. Девіз одного з його героїв «Будемо жити!» може стати гаслом та натхненням для майбутніх поколінь.